

HEMŞİRELİK EĞİTİMİNDE ANALİTİK DÜŞÜNME BECERİSİ: FENOMENOLOJİK BİR ÇALIŞMA

Analytical Thinking Skills in Nursing Education: A Phenomenological Study

Derya ADIBELLİ¹ Nurcan KIRCA²

¹Akdeniz Üniversitesi, Kumluca Sağlık Bilimleri Fakültesi, Antalya

²Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Antalya

Geliş Tarihi / Received: 29.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 09.04.2021

ÖZ

Hemşirelik bilimsel metotlardan yararlanarak problemleri değerlendirmeyi, analiz etmeyi ve problemlere çözüm getirmeyi amaçlar. Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin analitik düşünme becerisine ilişkin görüşlerini değerlendirmek için yapılmıştır. Husserlian fenomenolojik yaklaşım ile gerçekleştirilen bu çalışma 13 hemşirelik öğrencisi ile yürütülmüştür. Verilerin değerlendirilmesinde Colaizzi'nin yedi adım içerik analizi metodu kullanılmıştır. Karşılaştırmalı uyumun güvenilirliğini ölçmek için Kappa Analizi yapılmıştır. İçerik analizine dayanarak, dört tema ve 14 alt tema ortaya çıkmıştır. Öğrenciler analitik düşünmeyi genel olarak matematiksel ve mantıksal yaklaşım, sonuca bağlı düşünme, detaylı düşünme, pratik düşünme ve etik düşünme olarak tanımlamışlardır. Analitik düşünme becerisini etkileyen faktörleri vaka sunumları/tartışmaları, müfredattaki dersler, laboratuvar ve klinik uygulamaları, bilimsel etkinlikler, sosyal etkinlikler ve üniversite eğitimi olarak belirtmişlerdir. Aldıkları eğitimlerin analitik düşünme becerisini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Bu becerinin geliştirilmesi için laboratuvar ve klinik uygulama saatlerinin ve vaka tartışmalarının artırılmasını önermişlerdir. Hemşirelik eğitiminde vaka sunumları/tartışmalarının, müfredattaki derslerin, laboratuvar ve klinik uygulamalarının, bilimsel ve sosyal etkinliklerin analitik düşünme becerisini geliştirmede önemli olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Analitik düşünme, Eğitim, Fenomenolojik, Hemşirelik, Öğrenci.

ABSTRACT

Nursing aims to evaluate, analyze and solve problems by using scientific methods. This study was conducted to evaluate the views of nursing students about analytical thinking skills. This study, which was carried out with the Husserlian phenomenological approach, was conducted with 13 nursing students. In the data assessment, Colaizzi's seven-step content analysis method was used. The Kappa Analysis was conducted to measure the reliability of comparative fit. Based on the content analysis, there emerged four themes and 14 subthemes. Students defined analytical thinking as a mathematical and logical approach, result-based thinking, detailed thinking, practical thinking and ethical thinking. They stated the factors affecting analytical thinking skills as case presentations/discussions, lessons in the curriculum, laboratory and clinical applications, scientific activities, social activities and university education. They stated that the training they received improved their analytical thinking skills. They suggested that laboratory and clinical practice hours and case discussions should be increased in order to improve this skills. Case presentations/discussions, courses in the curriculum, laboratory and clinical applications, scientific and social activities in nursing education were found to be important in developing analytical thinking skills.

Keywords: Analytical thinking, Education, Nursing, Phenomenological, Student.

GİRİŞ

Bilgi ve teknoloji yaşadığımız yüzyılda insanlığı etkileyen iki önemli kavramdır. Son yıllarda hemen her alanda gelişen teknoloji yükseköğretimde de değişimi ve gelişimi zorunlu kılmıştır (Koral Gümüšoğlu, 2017). Artık günümüzde karşımızda bilgiyi klasik yöntemle tek bir kaynaktan almaktan ziyade daha çok grupta, toplulukla iletişim halinde olan ve sentezlemeyi tercih eden bir kitle bulunmaktadır (Dede, 2005). Mesleki eğitimin verildiği Yükseköğretimde mantıksal çıkarım yapabilen, sorgulayıcı bireylerin yetiştirilmesi ve alışılmadık durumlarda çözümleyici olmaları amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin mantıksal ve analitik düşünme becerilerinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Mantıksal düşünme, bilişsel süreci kapsayan bir etkinlik olmanın yanı sıra kurallara bağlı olarak çalışan, mevcut durumları sınavan, değerlendiren ve geliştiren bir düşünme şekli olarak tanımlanmaktadır (Soylu, 2004). Aynı zamanda, Piaget'in bilişsel gelişim aşamalarından hem somut hem de soyut işlemler döneminde görülen becerilerden biri mantıksal düşünmedir (Senemoğlu, 2011). Mantıksal düşünme becerisi güçlü olan bireyler hedeflerine ulaşmada, fırsatları değerlendirmede ve güçlüklerle baş edebilmede daha başarılı olurlar (Karamustafaoğlu ve Yaman, 2006). Analitik düşünebilen bir öğrenci herhangi bir problemi çözmek amacıyla onu alt problemlere ayırabilir, süreç içerisinde problemin çözümüyle ilgili atılacak adımları belirleyebilir ve sonrasında düşündüğü her adımı rahatlıkla yapabilir (Umay ve Arıol, 2011).

Analitik düşünce yapısının temeli matematik olarak bilinse de günümüzde üniversite düzeyinde pek çok mesleki eğitimin müfredatı analitik düşünmeyi destekleyici niteliktedir. Ders müfredat içerikleri sorunu saptama, analiz etme, bilgiyi parçalarına ayırma, bu bilgiye dayanarak akıl yürütme, aralarındaki ilişkiyi keşfetme şeklinde analitik düşünmenin bileşenlerini içermektedir. Yükseköğretim Kurumlarında yaratıcı drama, tiyatro gibi seçmeli derslerin analitik düşünme becerisini artırmada etkili olduğu bildirilmiştir (Akkuş Çakır ve Senemoğlu, 2016).

Lisans eğitiminde analitik düşünme sürecinin ilkelerini işleyen disiplinlerden biri de hemşireliktir. Hemşirelik, bilimsel metotlardan yararlanarak problemleri değerlendirmeyi, analiz etmeyi ve problemlere çözüm getirmeyi amaçlar (Taşçı, 2005). Analitik düşünme temelli bilimsel problem çözme yöntemi, hemşirelik süreci ile paralellik göstermektedir. Hemşirelik sürecine bakıldığında problemi/sorunu tanımlama, analiz etme, uygulama ve sonuçlandırma şeklinde bilimsel odaklı bir süreç olduğu görülmektedir. Whiffin ve Hasselder (2013) çalışmasında, hemşirelik ve ebellek öğrencilerinin akademik gelişimleri için analitik

becerilerini geliştirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra lisans eğitimi sürecinde matematiksel ve mantıksal kavramayı, yorumlamayı, ilişkilendirmeyi öğreten araştırma yöntemleri, biyoistatistik, epidemiyoloji gibi derslerin analitik düşünme becerisi kazandırmada etkili olduğu düşünülmektedir. Mezuniyet sonrası tıp doktorlarına verilen biyoistatistik ve epidemiyoloji eğitiminin incelendiği bir çalışmada, lisans eğitim müfredatında bu derslerin yetersiz verildiğine vurgu yapılmış, öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisini anlamaları ve istatistiksel düşünme becerilerinin artırılabilmesi için müfredatların içeriğinin revize edilmesi önerilmiştir (Butt ve Khan, 2008). Bu dersler aynı zamanda hemşirelik araştırmalarını anlamayı, sonuçlarını yorumlamayı, analiz etmeyi öğrettiğinden ve bir araştırma planının baştan sona yürütülmesi sürecine yönelik kazanım sağladığından öğrencilerin gelişimlerini desteklemekte, bilimsel araştırmalara teşvik etmektedir. Bütün bu uygulamaların öğrencilerin analitik düşünme becerilerini geliştirdiği düşünülmektedir. Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin analitik düşünme becerisine ilişkin görüşlerini değerlendirmek amacı ile yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma Husserlian fenomenolojik kalitatif bir çalışmadır. Araştırma Kasım 2019-Ocak 2020 tarihleri arasında bir Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde 3. sınıf düzeyinde öğrenim gören 13 öğrenci ile yapılmıştır. Bu sınıf düzeyinde 62 öğrenci öğrenim görmekle birlikte, araştırmaya katılmaya gönüllü olanlar örnekleme alınmıştır.

3. sınıf öğrencileri ile çalışılmasının sebebi, ilgili bölümde henüz son sınıf öğrencilerinin bulunmamasıdır. Nitel araştırmalarda yeni bilgi elde edilememesi ve verilerin tekrar etmesi verilerin doygunluk noktası olarak kabul edilmektedir (Polit ve Beck, 2006). Bu nedenle bu çalışmada veri toplama süreci, 13. katılımcı ile görüşüldükten sonra durdurulmuştur.

Verilerin Toplanması

Veriler bireysel derinlemesine görüşme yöntemi ile toplanmış ve veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme öğrencilerin ders saatleri dışında okul ortamında yapılmıştır. Görüşmelerin yapıldığı ofiste sadece birinci araştırmacı ve katılımcı bulunmuştur. Görüşmeleri ve ses kayıtlarını yazıya aktarma işlemini birinci araştırmacı, kodlama ve temalandırmayı birinci ve ikinci araştırmacı birlikte yapmıştır. Araştırmacıların ikisi de doktora seviyesinde eğitilmiş olmakla birlikte, biri yaklaşık 10 yıldır,

diğeri yaklaşık 20 yıldır hemşirelik lisans eğitimi yürütmektedir. Her iki araştırmacının nitel araştırmalar konusunda eğitimleri bulunmaktadır.

Görüşme soruları literatür taramasından sonra uzman görüşü alınarak düzenlenmiş ve farklı verileri elde etmek için hazırlanmıştır. Veriler, 11 sorudan oluşan "Kişisel Bilgi Formu" ve 11 sorudan oluşan, öğrencilerin analitik düşünme hakkındaki görüşlerini sorgulayan yarı yapılandırılmış bir görüşme kılavuzu yoluyla toplanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Görüşme Rehberi

1.	Analitik düşünme deyince ne anlıyorsunuz?
2.	Derslerinizde sizden bir metni/tartışmayı ya da tanımı analiz etmeniz, bu analiz sonucu ortaya çıkan öğelerin birbiri ve metnin bütünü ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu belirlemeniz istendi mi? Örnek verebilir misiniz?
3.	Olaylar/fikirler arasındaki sebep-sonuç ilişkilerini belirlemenizi gerektiren çalışmalar yaptınız mı?
4.	Bir fikrin/metnin/tartışmanın güçlü ve zayıf yönlerini incelemeniz istendi mi?
5.	Kendinizi analitik düşünme becerisi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce analitik düşünme becerisini etkili bir şekilde kullanabiliyor musunuz?
6.	Üniversite eğitiminiz analitik düşünme becerileri kazanmanızda etkili oldu mu? Etkili olduğunu düşünüyorsanız hangi bakımlardan etkili oldu? Etkili olmadığını düşünüyorsanız neden etkili olmadı?
7.	Lisans eğitiminde alınan hemşirelik süreci, biyoistatistik gibi dersler analitik düşünme becerisini geliştirir mi? Ne düşünüyorsunuz?
8.	Mesleki eğitim kapsamında klinik uygulamalar, klinik öncesi yapılan laboratuvar uygulamaları, öykü ve vakalarla inceleme gibi uygulamalar analitik düşünme becerisini geliştirir mi? Ne düşünüyorsunuz?
9.	Ders dışı etkinliklerin (drama, tiyatro, sportif faaliyetler...) analitik düşünme becerisine katkısı/katkıları nedir? Ne düşünüyorsunuz?
10.	Kongre, sempozyum, konferanslar analitik düşünme sürecini geliştirir mi? Ne düşünüyorsunuz?
11.	Hemşirelik lisans eğitiminde öğrencilerin analitik becerilerini geliştirmek için neler yapılmalıdır? Fikirlerinizi paylaşır mısınız?

Görüşme Rehberi

Görüşmeler yaklaşık 30 dakika sürmüş, gürültü ve kesintiden uzak, uygun bir alanda gerçekleştirilmiştir. Araştırmacıların ses kaydı ve notlar almaları için görüşmelerden önce öğrencilerden onay alınmıştır. Görüşme kılavuzundaki sorular, öğrencileri yönlendirecek şekilde düzenlenmiştir ancak soruların sırası ve şekli görüşmenin ilerlemesine göre değiştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler, her iki araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında el ile yazılıp kategorize edilmiş ve temalandırılmıştır. Verilerin değerlendirmesinde, yedi adımlı içerik analizi yöntemi kullanılmıştır: (1) katılımcıların deneyimlerinin tüm içeriği ve genel anlayışı hakkında genel bir fikir edinmek için her bir metnin dikkatlice okunması; (2) fenomenoloji ile ilgili önemli ifadelerin belirlenmesi; (3) formüle edilmiş anlamlar yaratılması; (4) formüle edilmiş anlamların tema kümeleri halinde toplanması; (5) fenomenin sonuçlarının entegre edilmesi ve kapsamlı bir açıklama yazılması; (6) kavramın temel yapısının kapsamlı tanımlanması ve (7) analizinin sonuçları ile katılımcılara geri bildirim yapılması (Colaizzi,

1978; Cypress, 2017). Colaizzi'nin yöntemini kullanarak görüşmelerden önemli ifadeler çıkarılmış ve anlamlı ifadeler formüle edilmiş öğrencilerin görüşlerini yansıtan dört ana tema ve 14 alt temaya dönüştürülmüştür. Son olarak, öğrencilerin ifadeleri yazılmıştır.

Nitel araştırmalarda betimsel analiz ve içerik analizlerinin güvenilirliği kodlamanın ne kadar doğru gerçekleştirildiği ile doğru orantılıdır. Kategorilerin taşınması gereken en önemli özelliklerden biri aynı dokümanı, aynı amaç doğrultusunda kullanan başka bir araştırmacının da büyük ölçüde benzer sonuçlara ulaşabileceği açıklıkta olmasıdır (Schreier, 2012). Araştırmada ortaya çıkan temaların ne kadar tutarlı kodlama yapıldığını görmek için alandan iki akademisyene kodlama yaptırılmıştır. İki değerleyici arasındaki karşılaştırmalı uyuşmanın güvenilirliğini ölçmek için Kappa Analizi yapılmıştır. Yapılan analizde elde edilen değer 1,00 (mükemmel uyum) olmuştur. Kappa değerinin. 0.81 ile 1.00 arasında olması ise mükemmel bir uyum olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (McHugh, 2012).

Çalışmanın Güvenilirliği

Nitel bir çalışmada, güvenilirlik, araştırmacının çalışma vakasını olduğu gibi gözlemlediği ve olabildiğince tarafsız olduğu anlamına gelir (Cypress, 2017). Bu güvenilirlik aktarılabilirlik, ve onaylama gibi çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilebilir. Güvenilirlik sağlamak için, çalışma hakkında doğru, anlamlı ve mantıklı notlar kaydetmek için bir araştırma defteri kullanılmıştır. Toplanan veriler, ilgili kategoriler ve temalar oluşturmak üzere kodlanmıştır. İlgili çalışmanın konusunu bilen iki uzmana çalışmanın fizibilitesi hakkında görüş bildirilmiştir. Böylece verilerin doğru bir şekilde açıklanması ve yorumlanması sağlanmıştır. Güvenilirliği artırmak için verilerin kodlanması ve sınıflandırılması ve temaların oluşturulması sürecinde ilgili literatür bilgisi kullanılmıştır. Ek olarak, verilerin doğasına sadık kalırken doğrudan alıntılar verilmiş ve keşfedilen kavram ve temalara göre sonuçların güvenilirliğini arttırılmıştır.

Çalışmanın Etik Yönü

Akdeniz Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan etik izin alınmıştır (70904504/548). Araştırma öncesinde 3. sınıfta öğrenim gören tüm öğrencilere sınıf ortamında araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. Katılmaya gönüllü olan öğrencilerden Helsinki Bildirgesi'ne göre hazırlanan aydınlatılmış onam formları ile yazılı ve sözlü onayları alınmıştır. Ayrıca öğrencilere isimlerinin gizli tutulacağı bildirilmiş ve isimleri K1-K13 olarak kodlanmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan 3. sınıf hemşirelik öğrencilerinden 8'i kız, 5'i erkektir ve yaş ortalaması 20.69 ± 1.43 'tür. Öğrencilerden 12'si Anadolu Lisesi, 1'i genel lise mezunudur. Öğrencilerden 12'si boş vakitlerinde kulüpler, topluluklar, dernekler, kitap okuma, gezme, tiyatro gibi etkinliklere katılmaktadır. Öğrencilerin dersler ile ilgili okuma sayfası haftalık 5-100 sayfa, ders dışı haftalık 10-300 sayfa arasında değişmektedir. Verilerin analizi sonucunda, görüşmeler sırasında öğrencilerin yaptığı açıklamalar 4 ana tema ve 14 alt tema altında toplanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencilerinin Analitik Düşünme Becerileri ile İlgili Belirlenen Tema ve Alt Temalar

Tema	Alt Tema
Analitik düşünmenin tanımı	Matematiksel ve mantıksal yaklaşım Sonuca bağlı düşünme Detaylı düşünme Pratik düşünme Etik düşünme
Analitik düşünme becerisini etkileyen faktörler	Vaka sunumları/tartışmaları Müfredatta yer alan dersler Laboratuvar ve klinik uygulamaları Bilimsel etkinlikler Sosyal etkinlikler Üniversite eğitimi
Analitik düşünme becerisinin katkıları	Günlük yaşama aktarılması Akademik başarıya katkısı
Analitik düşünme becerisinin geliştirilmesi için öneriler	Laboratuvar ve klinik uygulama saatlerinin artırılması Vaka tartışmalarının artırılması

Tema 1: Analitik düşünmeyi tanımlama

Öğrenciler analitik düşünme temasına ilişkin görüşlerini “matematiksel ve mantıksal yaklaşım”, “sonuca bağlı düşünme”, “detaylı düşünme”, “pratik düşünme” ve “etik düşünme” alt temaları altında belirtmişlerdir.

Alt tema 1: Matematiksel ve mantıksal yaklaşım

Görüşmelerde öğrencilerin yarısından çoğu analitik düşünmeyi: “Matematiksel ve mantıksal yaklaşım” olarak tanımlamışlardır. İki öğrencinin bu konudaki görüşü şöyledir: “*Matematikle eşleşmiş, belirli bir düzen geliyor aklıma. Hemşirelikte analitik deyince duygular değil de, daha çok gerçekler geliyor... (K1)*”, “*... daha sayısal, daha mantıksal olarak aklıma geliyor. Sayısal, daha mantıksal düşünmek ... (K6)*.”

Alt tema 2: Sonuca bağlı düşünme

Öğrencilerin daha azı analitik düşünmeyi “sonuca bağlı düşünme” olarak tanımlamışlardır. Bir öğrencinin bu konudaki görüşü: “*Pratikler sonucu elde edilen bilgilerle öğrenilen beceri geliyor. Sonuca bağlı düşünce oluşması gibi ... (K3).*”

Alt tema 3: Detaylı düşünme

Öğrencilerden biri analitik düşünmeyi “detaylı düşünme” olarak tanımlamıştır. Öğrencinin bu konudaki görüşü: “*Daha ayrıntılı, daha uzmanlaşmış şekilde düşünmek geliyor aklıma. Her konuda daha detaylı, analiz edebileceğim şeyler hakkında düşünceler geliyor (K7).*”

Alt tema 4: Pratik düşünme

Öğrencilerden biri analitik düşünmeyi “pratik düşünme” olarak tanımlamıştır. Öğrencinin görüşü: “*Aklıma ilk gelen şey, bazen zor durumda kaldığımızda hızlı düşünmemiz gerektiği zamanlarda en doğru karar verebilme aşaması bana göre. Pratik düşünme (K4).*”

Alt tema 5: Etik düşünme

Öğrencilerden biri analitik düşünmeyi “etik düşünme” olarak tanımlamıştır. Öğrencinin görüşü: “*Etik düşünmeye benzer. Bir olayı her yönden düşünebilme yeteneği (K9).*”

Öğrenciler analitik düşünmeyi genel olarak matematiksel ve mantıksal yaklaşım, sonuca bağlı düşünme, detaylı düşünme, pratik düşünme ve etik düşünme olarak tanımlamışlarken farklı bakış açısıyla olayları, sorunları enine boyuna değerlendirmek şeklinde de ifade etmişlerdir.

Tema 2: Analitik düşünme becerisini etkileyen faktörler

Öğrenciler analitik düşünme becerisini etkileyen faktörler ana temasına ilişkin görüşlerini; “vaka sunumları/tartışmaları”, “müfredattaki dersler”, “laboratuvar ve klinik uygulamaları”, “bilimsel etkinlikler”, “sosyal etkinlikler” ve “üniversite eğitimi” alt temaları altında belirtmişlerdir.

Alt tema 1: Vaka sunumları/tartışmaları

Öğrencilerin yarısından çoğu bireysel görüşmelerde analitik düşünme becerisini etkileyen faktörleri “vaka sunumları/tartışmaları” olarak belirtmişlerdir. Bir öğrencinin görüşü şöyledir: “*Genel olarak derslerimizde vaka üzerinde yorum yaptığımızda zaten analitik düşünmüş oluyoruz, konuşma biçimimiz genellikle iyi-kötü, doğru-yanlış üzerine ... (K5).*”

Alt tema 2: Müfredattaki dersler

Öğrencilerin daha azı analitik düşünmeyi etkileyen faktörleri “müfredattaki dersler” olarak belirtmişlerdir. Üç öğrencinin görüşü şöyledir: “...örneğin *Kişilerarası İlişkiler dersi, hemşire ve doktorla iletişimi öğrenmek de analitik düşünmeyi destekler. Bu derslerin olması analitik düşünme yönünden önemli (K8).* ”, “ ... *Biyoistatistik dersi bazı şeyleri daha iyi analiz etmemizi, kavramamızı sağlıyor. İstatistiksel olarak acaba bu vaka ile ilgili ne yapılmış diye bakıp, anlayabiliyorum. Hangi sonuçlara ulaşılmış, anlamlı sonuç çıkmış mı bunları anlayabiliyorum, ... (K7).*”

Alt tema 3: Laboratuvar ve Klinik Uygulamalar

Öğrencilerden biri analitik düşünmeyi etkileyen faktörleri “laboratuvar ve klinik uygulamalar” olarak belirtmiştir. Öğrencinin görüşü şöyledir: “...*laboratuvar ve klinik uygulama özellikle etkili. Gördüğümüz gerçek vakalar analitik düşünmemiz üzerinde çok etkili oldu (K9).*”

Alt tema 4: Bilimsel ve sosyal etkinlikler

Öğrencilerin daha azı analitik düşünmeyi etkileyen faktörleri “bilimsel etkinlikler” ve “sosyal etkinlikler” olarak belirtmişlerdir. Üç öğrencinin görüşü şöyledir: “... *kongreye gidenlerde kesinlikle farkındalık oluşturuyor. Çoğumuz kongreye gidenler olarak düşünce olarak biraz daha geliştik ... (K13).*”, “... *kongreye gidenlerin bilimsel bir konuda daha aktif olduklarını görüyorum (K4).*”, “...*tiyatroda örneğin farklı rollere giriyoruz. Bu durum hasta açısından düşünmeyi sağlar, farklı açıdan bakmayı sağlar (K6).*”

Alt tema 5: Üniversite eğitimi

Öğrencilerden ikisi analitik düşünmeyi etkileyen faktörleri “üniversite eğitimi” olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşleri şöyledir: “...*kendim ayrı bir plan çizelgemi oluşturmak zorunda kaldım ve bunu oluşturmada aldığım eğitimler çok yararlı oldu (K5).*”, “...*üniversite analitik düşünme konusunda farkındalık kazandırdı (K8).*”

Öğrenciler analitik düşünme becerisini etkileyen faktörleri vaka sunumları/tartışmaları, müfredattaki dersler, laboratuvar ve klinik uygulamalar, bilimsel etkinlikler, sosyal etkinlikler ve üniversite eğitimi olarak tanımlamışlardır.

Tema 3: Analitik düşünme becerisinin katkıları

Öğrenciler analitik düşünme becerisinin katkıları ana temasına ilişkin görüşlerini; “günlük yaşama aktarılması” ve “akademik başarıya katkısı” alt temaları altında belirtmişlerdir.

Alt tema 1: Günlük yaşama aktarılması

Bir öğrencinin görüşü şöyledir: “... günlük yaşantımda kullanıyorum. Genel olarak ben düşünmeye çok vakit ayırırım. Kendim hakkında ya da başka bir olayla ilgili. Olumlu veya olumsuz, getirileri, götürüleri, bana katkıları ya da dezavantajları gibi her şeyi düşünürüm (K7).”

Alt tema 2: Akademik başarıya katkısı

Bir öğrencinin görüşü şöyledir: “... akademik olarak katkısı hastane ortamında daha sık oluyor, ... sizin bize öğrettiğiniz teorik bilgiler de eklenince oluyor tabi (K3).”

Öğrenciler analitik düşünme becerisinin katkılarını günlük yaşama aktarılması ve akademik olarak başarılarının artması şeklinde tanımlamışlardır. Aldıkları eğitimlerin analitik düşünme becerisini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Analitik becerilerinin gelişmesi ile günlük yaşamın her alanında kullanılabileceğini de belirtmişlerdir.

Tema 4: Analitik düşünme becerisinin geliştirilmesi için öneriler

Öğrenciler hemşirelik eğitiminde analitik düşünme becerisinin geliştirilmesi için öneriler ana temasına ilişkin görüşlerini; “laboratuvar ve klinik uygulama saatlerinin artırılması” ve “vaka tartışmalarının artırılması” alt temaları altında belirtmişlerdir.

Alt tema 1: Laboratuvar ve klinik uygulama saatlerinin artırılması

Bir öğrencinin görüşü şöyledir: “...klinik uygulamalar arttırılabilir, laboratuvar uygulamaları arttırılabilir. Ne kadar çok uygulama yaparsak beceri o kadar gelişir. Görerek, vakaları analiz ederek analitik düşünme becerimiz gelişir (K1).”

Alt tema 2: Vaka tartışmalarının artırılması

İki öğrencinin görüşü şöyledir: “Aslında analitik düşünmeyi artıran şeylerin daha çok vakalarla ilgili olduğunu düşünüyorum. Daha çok vaka inceleme. Tecrübeler ve deneyimler arttığı zaman insan daha hızlı düşünebiliyor ... (K2).”, “... derslerimizde daha çok vaka görürsek yararlı olur analitik düşünme için. Bunun için vaka inceleme daha çok yapılmalı (K10).”

Öğrenciler analitik düşünme becerisinin geliştirilmesi için laboratuvar ve klinik uygulama saatlerinin ve vaka tartışmalarının artırılmasını belirtirken; eğitim için gerekli materyallerin kullanılmasını da önermişlerdir.

TARTIŞMA

Analitik düşünme becerisi, düşüncelerini yazılı olarak ifade edebilme, verilen bir tartışmayı parçalarına ayırıp, fikirler arası örüntüleri belirleme şeklinde tanımlanabilir.

Okuma bilişsel davranışların ve psikomotor becerilerin birlikte çalışarak yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir (Demirel, 2004). Analiz, sentez, değerlendirme, yorumlama, ilişkilendirme, tahminlerde bulunma, değerlendirme yapıp karar verme okuma sürecinde yapılan bilişsel etkinliklerdendir (Koçak, Kurtlu, Ulaş, ve Epçaçan, 2015). Bu araştırmada öğrencilerin ders içi haftalık 5-100 sayfa, ders dışı 10-300 sayfa okudukları irdelendiğinde; ders içi ve ders dışı okuma sayısının düşük olduğu görülmektedir. Söz konusu düşüklük, öğrencilerin öğrenim gördüğü kurumdaki kütüphane kaynaklarının yetersiz olmasından ve ders içi ve ders dışı basılı kaynaklara ulaşabilecekleri bir merkezi kütüphane olmamasından kaynaklanmış olabilir.

Araştırmada öğrenciler analitik düşünmeyi genel olarak matematiksel ve mantıksal yaklaşım, sonuca bağlı düşünme, detaylı düşünme, pratik düşünme ve etik düşünme olarak tanımlamış ve farklı bakış açısıyla olayları, sorunları enine boyuna değerlendirmek şeklinde ifade etmişlerdir. Literatürde analitik düşünme becerisi genel olarak bütünü analiz edilerek parçalarına ayrılması ve parçaların birbiri ve materyalin bütünü ile nasıl bir ilişki içinde olduğunun belirlenmesi olarak tanımlamaktadır (Amer, 2005; Brookhart, 2010; Elder ve Paul, 2007; HayGroup, 2000). Bu tanımlamalara göre, bir ilçe merkezinde üniversite kampüs imkanlarının hiç olmadığı bir yerleşkede eğitim alan öğrencilerin tanımlamalarının kısmen de olsa literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Öğrenciler analitik düşünme becerisini etkileyen faktörleri vaka sunumları/tartışmaları, müfredattaki dersler, laboratuvar ve klinik uygulamaları, bilimsel etkinlikler, sosyal etkinlikler ve üniversite eğitimi olarak tanımlamışlardır. Lisans eğitimi sürecinde matematiksel ve mantıksal kavramayı, yorumlamayı, ilişkilendirmeyi öğreten araştırma yöntemleri, biyoistatistik, epidemiyoloji gibi derslerin analitik düşünme becerisi kazandırmada etkili olduğu düşünülmektedir. Bir çalışmada tıp lisans eğitiminde biyoistatistik ve epidemiyoloji derslerinin yetersiz verildiği belirtilmiş, öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisini anlamaları ve istatistiksel düşünme becerilerinin artırılabilmesi için müfredatların içeriğinin revize edilmesi önerilmiştir (Butt ve Khan, 2008). Bu dersler aynı zamanda hemşirelik araştırmalarını anlamayı, sonuçlarını yorumlamayı, analiz etmeyi öğrettiğinden ve bir araştırma planının baştan sona yürütülmesi sürecine yönelik kazanım sağladığından öğrencilerin gelişimlerini desteklemekle birlikte, bilimsel araştırmalara da teşvik etmektedir.

Çalışma bulgusunu destekler nitelikte Akkuş Çakır ve Senemoğlu (2016)'nın çalışmasında üniversite son sınıf öğrencileri ders dışı etkinliklerin (tiyatro, sempozyum...) analitik düşünme becerisini geliştirdiğini belirtmiştir. Aynı çalışmada öğrenciler öğretim elemanları ile birlikte bilimsel bir sempozyuma katılmanın meslekli farkındalığı arttırdığını ve bir konuyu farklı açılardan düşünebilmeyi geliştirdiğini belirtmiştir (Akkuş Çakır ve Senemoğlu, 2006). Ayrıca literatürde sosyal etkinliklerin üst düzey düşünme becerilerini olumlu etkilediğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Atay, Ekim, Gökkaya, ve Sağım, 2009; Terenzini, Springer, Pascarella, ve Nora, 1995). Üniversite eğitimi, öğrencilere mesleki bilgi ve becerilerin öğretilmesinin yanı sıra öğrencilerin çok yönlü gelişimlerini desteklemesi yönünden de önemlidir. Bu kapsamda pek çok lisans müfredatında verilen derslerden biri olan yaratıcı dramın üniversite öğrencilerinin üst düzey düşünme becerileri, okuma-yazma becerileri ve akademik başarılarını olumlu etkilediği vurgulanmaktadır (Erdoğan, 2013; Kılıç ve Tunçel, 2009). Ülkemizde ve Dünyada bazı hemşirelik okullarının lisans programlarında drama dersi verilmektedir (Bapoğlu, Açıkgoz, Kapısız, ve Yılmaz, 2011; Ekebergh, Lepp, ve Dahlberg, 2004). Bu uygulamanın çok boyutlu yararları düşünüldüğünde (Arveklev, Wigert, Berg, Burton, ve Lepp, 2015), hemşirelik eğitiminin temeline entegre edilmesi önemlidir.

Öğrenciler üniversite eğitiminin analitik düşünme becerisini geliştirdiğini ifade etmişlerdir. Analitik becerilerinin gelişmesi ile günlük yaşamın her alanında kullanılabileceğini de belirtmişlerdir. Akkuş Çakır ve Senemoğlu (2016)'nın çalışmasında üniversite öğrencileri eskiden bir durumu incelerken daha yüzeysel baktıklarını, şimdi ise aldıkları eğitim ve katıldıkları programlar ile daha derin düşünebildiklerini belirtmişlerdir. Araştırma bulgusunu destekler nitelikte, yapılan çalışmalarda üniversite eğitiminin öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunduğu vurgulanmıştır (Akkuş Çakır ve Senemoğlu, 2016; Arum ve Roksa, 2011). Arum ve Roksa (2011), Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de değişik üniversitelerden 2200 öğrenciyle yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin üst düzey becerilerinin üniversite eğitimi ile sınırlı bir düzeyde geliştiğini belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin üniversitede kazandıkları öğrenme yaşantılarının zenginliğinin analitik düşünmeyi olumlu etkilediği düşünüldüğünde, örneklemimizdeki öğrencilerin bir ilçe yerleşkesinde öğrenim görüyor olmaları ve üniversite merkez kampüsünden uzak olarak pek çok imkândan yararlanamıyor olmaları, analitik düşünme becerilerini geliştirme yönünden yoksunluk oluşturmaktadır.

Öğrenciler analitik düşünme becerisinin geliştirilmesi için hemşirelik eğitiminde laboratuvar ve klinik uygulama saatlerinin ve vaka tartışmalarının artırılmasını belirtirken; eğitim için gerekli materyallerin kullanılmasını da önermişlerdir. Hemşireliğin temel

amaçlarından biri, bilimsel metotlardan yararlanarak problemleri değerlendirmek, analiz etmek ve problemlere çözüm getirmektir (Taşçı, 2005). Analitik düşünme temelli bilimsel problem çözme yöntemi, hemşirelikte kullanılan hemşirelik süreci ile paralellik göstermektedir. Hemşirelik sürecine bakıldığında problemi/sorunu tanımlama, analiz etme, uygulama ve sonuçlandırma şeklinde bilimsel odaklı bir süreç olduğu görülmektedir. Yapılan bir çalışmada hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin akademik gelişimleri için analitik becerilerini geliştirmeleri gerektiği bildirilmiştir (Whiffin ve Hasselder, 2013). Bu araştırmada öğrencilerin hemşirelik sürecini kullanarak vaka tartışılmasını ve laboratuvar çalışmalarını önermeleri analitik becerilere ilişkin farkındalıkları yönünden olumlu bir yaklaşımdır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın iki önemli sınırlaması vardır; bunlardan ilki hemşirelik öğrencilerinin görüşlerini incelemek için kullanılan Husserlian paradigması olup sonuçlarının genelleştirilmesini engellemiştir. İkincisi, çalışma öğrencilerin görüşleri hakkında daha derinlemesine açıklamalar sağlayabilecek odak grup görüşmelerini içermemiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada hemşirelik eğitiminde vaka sunumları/tartışmalarının, müfredattaki derslerin, laboratuvar ve klinik uygulamalarının, bilimsel ve sosyal etkinliklerin analitik düşünme becerisini geliştirmede anahtar rol oynadığı tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda; öğrencilerin mantıksal çıkarım yapabilmeleri, sebep-sonuç ilişkisini irdeleyebilmeleri için derslerde vaka tartışmalarının ve laboratuvar uygulamalarının artırılması, müfredatta yer alan biyoistatistik, epidemiyoloji, araştırma yöntemleri derslerinin içeriğinin geliştirilmesi önerilebilir. Ayrıca hemşirelik lisans müfredatında drama/tiyatro derslerinin yer almasının öğrencilerin yaratıcılığının ve analitik düşünme becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Akkuş Çakır, N., Senemoğlu, N. (2016). *Yüseköğretimde analitik düşünme becerileri*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1487-1502.

Amer, A. (2005). *Pathways to higher education*. 1 Şubat 2020 tarihinde http://www.pathways.cu.edu.eg/subpages/training_courses/C10-Analytical-EN.pdf adresinden erişildi.

Arum, R., Roksa, J. (2011). *Academically adrift: Limited learning on college campuses*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

- Arveklev, S. H., Wigert, H., Berg, L., Burton, B., Lepp, M. (2015). *The use and application of drama in nursing education – An integrative review of the literature. Nurse Educ Today, 35, e12-e17.*
- Atay, S., Ekim, E., Gökkaya, S., Sağım, E. (2009). *Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Dergisi, 16(1), 39–46.*
- Bapoğlu, S. S., Açıkgöz, F., Kapısız, Ö., Yılmaz, Ö. (2011). *Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmede drama yönteminin kullanılması. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(3), 17-21.*
- Brookhart, S. M. (2010). *How to assess higher-order thinking skills in your classroom. Alexandria, VA: ASCD.*
- Butt, A. K., Khan, A. A. (2008). *Teaching biostatistics and epidemiology in a postgraduate medical institution: are we going in the right direction? La Revue de Santé de la Méditerranée orientale, 14(5), 1192-1197.*
- Colaizzi, P. (1978). *Reflections and research in psychology: A phenomenological study of learning. Dubuque, IA: Kendall/Hunt.*
- Cypress, B. S. (2017). *Exploring the philosophical, paradigmatic, conceptual-theoretical underpinnings of qualitative research. Dimens Crit Care Nurs, 36(3), 208-216.*
- Dede, C. (2005). *Planning for neomillennial learning styles. Educause Quarterly, 28(1), 7-12.*
- Demirel, Ö. (2004). *Türkçe öğretimi. Ankara: Pegem Yayınları.*
- Edward, K. L., Welch, T. (2011). *The extension of Colaizzi's method of phenomenological enquiry. Contemp Nurse, 39(2), 163-71.*
- Ekebergh, M., Lepp, M., Dahlberg, K. (2004). *Reflective learning with drama in nursing education – a Swedish attempt to overcome the theory praxis gap. Nurse Educ Today, 24, 622-628.*
- Elder, L., Paul, R. (2007). *The thinker's guide to analytic thining: how to take thinking apart and what to look for when you do, the elements of thinking and standards they must meet. Foundation for critical thinking. 4 Ocak 2020 tarihinde <http://www.criticalthinking.org/pages/2007-conference-theme-and-sessions/721> adresinden erişildi.*
- Erdoğan, T. (2013). *The effect of creative drama method on pre-service classroom teachers' writing skills and attitudes towards writing. Australian Journal of Teacher Education, 38(1), 44-61.*
- HayGroup. (2000). *Raising achievement in our schools: Models of excellence for headteachers in different settings. 3 Ocak 2020 tarihinde [http://www3.nccu.edu.tw/~mujinc/teaching/9-101principal/refer9-1\(kpool-hay-models-of-excellence-parts-1-2\).pdf](http://www3.nccu.edu.tw/~mujinc/teaching/9-101principal/refer9-1(kpool-hay-models-of-excellence-parts-1-2).pdf) adresinden erişildi.*
- Karamustafaoğlu, S., Yaman, S. (2006). *Öğretmen adaylarının mantıksal düşünme becerileri ve kimya dersine yönelik tutumlarının incelenmesi. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(1), 91-106.*
- Kılıç, Ş., Tuncel, M. (2009). *Yaratıcı dramının İngilizce konuşmaya ve tutuma etkisi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2), 55-81.*
- Koçak, B., Kurtlu, Y., Ulaş, H., Epçaçan, C. (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri ve okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişki. Ekev Akademi Dergisi, 19(61), 211-228.*
- Koral Gümüšoğlu, E. (2017). *Yükseköğretimde dijital dönüşüm. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 3(4), 30-42.*
- McHugh, M. L. (2012). *Interrater reliability: the kappa statistics. Biochemia Medica, 22(3), 276-282. Doi: 10.11613/BM.2012.031*
- Polit, D. F., Beck, C. T. (2006). *Essentials of nursing research: methods, appraisal, and utilization. Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.*

Schreier, M. (2012). Qualitative content analysis in practice. India: SAGE Publications.

Senemoğlu, N. (2011). Gelişim öğrenme ve öğretim. Ankara: Gazi Kitabevi.

Soylu, H. (2004). Fen öğretiminde yeni yaklaşımlar. Ankara: Nobel Yayınları.

Taşçı, S. (2005). Hemşirelikte problem çözme süreci. Journal of Health Sciences, 14(Ek sayı: Hemşirelik Özel Sayısı), 73-78.

Terenzini, P., Springer, L., Pascarella, E., Nora, A. (1995). Influences affecting the development of students' critical thinking skills. Research in Higher Education, 36(1), 23-39.

Umay, A., Arıol, Ş. (2011). Baskın olarak bütüncül şekilde düşünenler ile baskın olarak analitik stilde düşünenlerin problem çözme davranışlarının karşılaştırılması. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(11), 27-37.

Whiffin, C. J., Hasselder, A. (2013). Making the link between critical appraisal, thinking and analysis. Br J Nurs, 22(14), 831-835.